

- мистецтвознавства: 05.01.03 – Технічна естетика /Львівська національна академія мистецтв. – Львів, 2006. – 36 с.
3. Орлова О. О. Экологический фактор формообразования в дизайне: Автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 05.01.03 – Техническая эстетика/ХГАДИ. – Харьков, 2003. – 20 с.
  4. Робочий навчальний план підготовки спеціалістів на 2004–2005 учб. р. за спеціальністю 7.120.103 «Дизайн архітектурного середовища» /Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури – Харків, 2004.
  5. Робочий навчальний план підготовки бакалаврів на 2006–2007 навчальний рік /Київський національний університет будівництва та архітектури. – Київ, 2006.
  6. Робочий навчальний план підготовки спеціалістів і магістрів на 2006–2007 навчальний рік за спеціальністю «Дизайн архітектурного середовища» //Київський національний університет будівництва та архітектури. –Київ, 2006.
  7. Робочий навчальний план підготовки магістрів на 2004–2005 учб. р. за спеціальністю 8.120.103 «Дизайн архітектурного середовища» /Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури.-Харків, 2004.
  8. Робочий навчальний план 2007–2008 н.р. підготовки бакалаврів (6.020200) і спеціалістів (7.020210) за направленням « Мистецтво», спеціальності «Дизайн», спеціалізації « Інтер'єр і обладнання».

ББК Ч 48 :72 + 72.01

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІН В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ АРХІТЕКТОРІВ-ДИЗАЙНЕРІВ (за матеріалами дослідження процесів формування архітектурного середовища центру Черкас та досвіду педагогічної роботи)

Денисенко Ю. М., асистент кафедри ОА і ДАС
Одеська державна академія будівництва та архітектури
Тел. 8 (067) 556-04-59; 8 (097) 010-57-27

Анотація. Стаття розглядає питання необхідності змін в архітектурно-дизайнерській освіті і необхідності введення в систему архітектурно-дизайнерської освіти навчальних дисциплін «Історія дизайну архітектурного середовища» та «Типологія предметного наповнення архітектурного середовища» і «Проектування обладнання архітектурного середовища».

Ключові слова – архітектурно-дизайнерська освіта.

Постановка проблеми. Поява наприкінці ХХ ст. нової професії «Дизайн архітектурного середовища», еволюція суспільства, його вимог до формування життєвого простору, розвиток науки, техніки, нових технологій, ускладнення відносин між природою, людиною і створеною нею штучною природою вимагають від архітекторів і інших спеціалістів рішення комплексних завдань, багаторівневих, неоднозначних. Як зазначає академік В. Шимко, внаслідок новітності зазначеної спеціальності, нестачі нових програм і підручників, якіб відображали специфіку підготовки архітекторів-дизайнерів, студенти навчаються згідно «шаблонів і програм, які успадковані від архітектури, хоча основи і секрети нової професії багато в чому кардинально відрізняються від архітектурних» [1, С. 3].

Тому система єдиної загальної підготовки архітекторів і архітекторів-дизайнерів до рівня бакалавру, з подальшим вибором архітектурної або дизайнерської спеціалізації, виправдовує себе лише в перехідний період (перехідний до становлення нової професії, поки

ще не накопичений досвід зазначеної підготовки і нема достатньої методичної бази). Але реалії сьогодення і тим більше майбуття вимагають цілеспрямованої підготовки архітекторів-дизайнерів з перших років навчання. Необхідним є перегляд самої системи підготовки спеціалістів з проектування архітектурного середовища, перегляд норм освітньо-професійної програми підготовки архітекторів-дизайнерів.

Дослідження еволюції формування архітектурного середовища центру Черкас показує, що на сприйняття архітектурного середовища впливають не лише містобудівні і архітектурні рішення, але і дизайнерські складові: міське обладнання, предметне наповнення, спроектований або врахований процес діяльності. Дослідження еволюції дизайнерських елементів наповнення міського простору вказує на велику кількість типів предметного наповнення, різноманітність за функціональним призначенням, за формою, конструкцією, принципами розміщення вказаних об'єктів. Розвиток технологічних можливостей, який призводить до збільшення і ускладнення елементів середовища, розвиток ринкових відносин, який призводить до фактично хаотичного наповнення і змін архітектурного середовища, ускладнення екологічних, психологічних, соціальних вимог користувачів потребує фахової підготовки спеціалістів, які будуть гармонізувати внутрішні та зовнішні простори життєдіяльності. А застарілими методами підготовки, без урахування специфіки об'єкту і предмету проектування, створити дійсно гармонійне і комфортне середовище фактично не можливо. Нові вимоги до проектувальників і середовищного проектування призводять до нових вимог до системи підготовки середовищних проектувальників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Освітньо-професійна програма вищої освіти за професійним спрямуванням «архітектура» [2] має такі дисципліни, як «Історія мистецтв» і «Історія архітектури і містобудування», але дисципліна «Історія дизайну архітектурного середовища» як дисципліна з циклу підготовки за спеціальністю 7.120.105 «Дизайн архітектурного середовища» відсутня, хоча вивчення історії дизайну за направленням спеціалізації характерне для підготовки дизайнерів інших спеціалізацій [3–5] і є в програмах деяких архітектурних ВНЗ [6]. Зазначена «Освітньо-професійна програма вищої освіти за професійним спрямуванням «архітектура» [2] містить науково-обґрунтовані норми підготовки за направленням «архітектура», але рух життя вимагає постійного удосконалення, коригування, доповнення прийнятих нормативів. Тим більше, що це можливо робити за рахунок дисциплін «За вибором ВНЗів» та «За вибором студентів». Важливою методичною інформаційною базою є «Історія дизайну архітектурного середовища», навчальний посібник В. М. Малік [7], який в силу обмеження видання і широти охопленого матеріалу хоч і має мало інформації стосовно еволюції дизайну міського благоустрою, але містить багато корисної і необхідної інформації для підготовки як архітекторів-дизайнерів, так і для всіх сучасних архітекторів, які навчаються і працюють в умовах тотальної експансії і інтеграції дизайну».

Мета роботи. Аргументувати пропозиції по введенню в систему підготовки архітекторів-дизайнерів навчальних дисциплін, які враховують специфіку підготовки проектувальника середовища і необхідності деяких змін в зміст і обсяг класичних дисциплін підготовки фахівців зазначеної спеціалізації. Пропозиції є слідством науково-дослідної роботи, яка розкриває складність і важливість питань формування середовища засобами предметного наповнення, слідством аналізу стану дизайну вуличного простору ряду українських міст, слідством порівняльного аналізу програм підготовки архітекторів, архітекторів-дизайнерів і дизайнерів різних спеціалізацій.

Завдання роботи. Проаналізувати стан системи підготовки архітекторів-дизайнерів і донести власне бачення вирішення проблеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Робота здійснена згідно з комплексним плану наукової роботи кафедри ОА та ДАС АХІ ОДАБА.

Проектування простору предметного середовища, дослідження еволюції і принципів формування архітектурного середовища вимагають створення 3D - моделей зазначеного

простору. А сучасна система комп'ютерної підготовки студентів робить їх непідготовленими до завдання 3D - моделювання. Це вимагає як перегляду об'єму в годинах, так і перегляду тематики і розширення номенклатури графічних програм, які повинні надаватись студентам (з першого курсу) на заняттях з оволодіння комп'ютерною грамотністю.

Цілеспрямована підготовка *спеціалістів з комплексного проектування середовища* вказує на необхідність більш вільного і професійного володіння матеріалами і техніками виконання клаузур, пошукових ескізів і макетів, моделювання складних скульптурних форм, передачі їх пропорцій і пластики. Що вимагає нових підходів до обсягу, змісту і тематики предметів з «Рисунку», «Скульптури», «Проектування».

Проведення занять зі студентами виявляє зацікавленість студентів (як і практичну необхідність для процесу проектування) в передачі їм інформації щодо специфіки і історії дизайну взагалі і дизайну архітектурного середовища зокрема. Будь-яка дизайнерська спеціалізація в своєму арсеналі підготовки фахівців має і такий навчальний предмет, як історія дизайну з спеціалізацією. Наприклад «Історія інтер'єрів» [3], «Історія костюму» [4], «Історія графічного дизайну» [5]. Навчальна дисципліна «Історія і теорія дизайну» є також у складі «Робочого навчального плану підготовки бакалаврів Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури» [6]. Логічним було б введення в програму підготовки як архітекторів, так і тим більше архітекторів-дизайнерів і інших архітектурних і архітектурно-дизайнерських ВНЗів на рівні з «Історією мистецтв» і «Історією архітектури і містобудування», навчальної дисципліни «Історія дизайну архітектурного середовища». Комплексне проектування архітектурного середовища вимагає також введення таких предметів, як «Типологія предметного наповнення архітектурного середовища», і «Проектування обладнання архітектурного середовища».

Дисципліна «Типологія предметного наповнення архітектурного середовища», повинна ознайомити студентів з різноманітністю типів і видів елементів архітектурного середовища (предметного наповнення), надати їх класифікацію за функціональними, стилістичними, морфологічними ознаками, оптимальні параметри, характеристики, особливості, принципи і вимоги застосування і розміщення окремих видів. За аналогією з дисципліною 1.АП.02.02 [2, с. 36].

Практична дисципліна «Проектування обладнання архітектурного середовища» повинна дати теоретичні і, головне, практичні знання і вміння з проектування малих архітектурних форм, елементів благоустрою території, художнє конструювання інтер'єрних і вуличних меблів, елементів інженерного обладнання будівель, розробки знаків візуальної інформації, знайомство з видами матеріалів, з конструктивними і технологічними особливостями проектування і виготовлення зазначених об'єктів. І хоча частина завдань передбачається дисципліною 1.АП.02.05 «Дизайн архітектурного середовища» [2, с. 37], але малий обсяг виділеного часу (41 год.) [2, с. 21], не дозволяє дати на достатньому рівні теоретичні, і особливо практичні знання і вміння з проектування зазначених об'єктів середовища. А створення ексклюзивних, індивідуальних образів середовища нерідко потребує використання не лише масово виготовлених зразків обладнання, але і вимагає проектування індивідуальних зразків зазначених елементів. Тому деякі робочі плани спеціалізації «Дизайн і обладнання інтер'єрів» [3] для виконання аналогічних завдань мають в своєму арсеналі навчальні дисципліни на кшталт «Дизайн обладнання інтер'єрів», з загальним обсягом 208 аудиторних годин для бакалаврів і додатково 64 аудиторних години для спеціалістів (з загального обсягу яких 70 годин відводиться на лекції, а решта часу на лабораторні і практичні заняття) [3].

Предметне наповнення вуличного середовища не менш складне і різноманітне, ніж інтер'єрне. А при поєднанні з інтер'єром не потребує набагато більше часу, ніж передбачені вищезазначеною дисципліною 1.АП.02.05, для якісної підготовки дизайнерів архітектурного середовища, що і призводить до необхідності вивчення і впровадження в навчальний процес досвіду підготовки дизайнерів інших спеціалізацій [3]. І якщо зазначений обсяг в 41

годину міг задовольнити у плані ознайомлення студентів-архітекторів з основами дизайну архітектурного середовища при системі єдиного загального навчання бакалаврів-архітекторів і бакалаврів-архітекторів-дизайнерів, то при переході до системи цілеспрямованої підготовки архітекторів-дизайнерів з перших курсів, зазначеного обсягу годин, безумовно, не достатньо, і для якісного отримання професійного рівня архітекторами - дизайнерами необхідно збільшення обсягу годин і введення нових предметів, тем і завдань з теоретичної і практичної підготовки.

Зібраний і систематизований матеріал, розроблена методика дослідження за темою «Еволюція формування архітектурного середовища центру Черкас з кінця XIX по початок XXI століття», які вже використовуються в навчальному процесі з дисциплін «Основи і методи проектування», 1-й курс, «Архітектурне проектування», за темою «Зупинка міського транспорту», 2-й курс, «Дизайн архітектурного середовища», 5-й курс, в процесі підготовки бакалаврів в стінах ОДАБА, можуть стати базовим для формування навчально-методичного забезпечення рекомендованих до введення дисциплін «Типологія предметного наповнення архітектурного середовища» і «Проектування обладнання архітектурного середовища». Крім того, зібраний матеріал з предметного наповнення архітектурного середовища як Черкас, так і інших міст України і світу, може бути використаним при створенні нового навчального посібника, запланованого автором до випуску «Історія дизайну архітектурного середовища». Згідно з баченням автора, структура посібника «Історія дизайну архітектурного середовища» повинна бути побудована за класичною схемою структури «Історії мистецтв» і «Історії архітектури» і доповнювати їх за специфічним змістом. Матеріал в хронологічній послідовності повинен розкривати еволюцію принципів і методів конструктивних, технологічних і стилістичних рішень предметного наповнення архітектурного простору. Необхідно розглядати в кожен історичний період особливості формування засобами дизайну міського, сільського, промислового і інтер'єрного середовища, добре ілюструвати необхідним матеріалом (враховуючи специфіку зорового і образного сприйняття, запам'ятовування і мислення архітекторами і дизайнерами), аналізувати позитиви і негативи минулого (для впровадження позитивів в сучасній практиці), вивчати імена і творчість видатних майстрів.

Висновки:

1. Для результативності підготовки фахівців високого рівня з середовищного проектування необхідні внесення коректив в існуючу систему навчання, зміни в змісті дисциплін і введення специфічних, максимально відповідних спеціалізації дисциплін.

2. Зібраний і систематизований матеріал в процесі НДР «Еволюція формування архітектурного середовища центру Черкас» є доброю навчально-методичною, науковою і інформативною базою для дисциплін «Історія дизайну архітектурного середовища», «Типологія предметного наповнення архітектурного середовища» і «Проектування обладнання архітектурного середовища», а також для створення посібників і наочних матеріалів з історії і проектування архітектурного середовища.

Подальші дослідження планується направити на інші питання дослідження еволюції предметного наповнення міського простору і використання результатів дослідження в практичній і навчально-методичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории. – М.: Архитектура, 2005. – 296 с.
2. Освітньо-професійна програма вищої освіти за професійним спрямуванням «Архітектура». Сукупність норм до обов'язкового мінімуму змісту та рівня підготовки бакалавру, під редакцією докт. арх. проф. КДТУБА Лаврика Г. І., Київ. – 1994 р. – 46 с.

3. Робочий навчальний план 2007–2008 н. р. підготовки бакалаврів (6.020200) і спеціалістів (7.020210) за направленням «Мистецтво», спеціальності «Дизайн», спеціалізації «Інтер'єр і обладнання».
4. Робочий навчальний план 2007–2008 н. р. підготовки бакалаврів (6.020200) і спеціалістів (7.020210) за направленням «Мистецтво», спеціальності «Дизайн», спеціалізації «Художнє моделювання».
5. Робочий навчальний план 2007–2008 н. р. підготовки бакалаврів (6.020200) і спеціалістів (7.020210) за направленням «Мистецтво», спеціальності «Дизайн» спеціалізації «Графічний дизайн».
6. Робочий навчальний план 2004-2005 учб. р. підготовки бакалаврів (6.120.103) «Дизайн архітектурного середовища» /Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури. – Харків, 2004.
7. Малік Т. В. Історія дизайну архітектурного середовища: Навч. посіб. – К: КНУБА, 2003. – 192 с.

УДК 72.035 (092)

АРХИТЕКТОР ТОМАС ХАРРИСОН (1744-1829) (СТРАНИЦЫ ТВОРЧЕСКОЙ БИОГРАФИИ)

Письмак Ю. А., архітектор, асистент

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Тел.: (048) 720-63-92,

(048) 762-49-42

Аннотация. Стаття посвящена осмыслению проблем творческой биографии известного британского зодчего Томаса Харрисона (1744–1829) и его причастности к созданию значительных архитектурных объектов в Одессе и в Крыму.

Ключевые слова – английское влияние, неоклассический стиль, сервейер.

Проблема исследования заключается в научном осмыслении значения творчества известного английского архитектора Томаса Харрисона (1744–1829) и его проектов, выполненных по заказам графа М. С. Воронцова, для развития зодчества на украинских землях, в Одессе и в Крыму в первой трети XIX в.

Анализ последних исследований и публикаций. В процессе написания статьи анализировался целый ряд библиографических источников разных лет, ссылки на которые приводятся в основной части, а список размещен в конце текста [1–31]. Среди них особо следует отметить научные труды британских исследователей Говарда Колвина [22], Мордауна Крука [23], Мойры Рудольф-Хэнли [28], сэра Чарльза Бретта [20], а также отечественных исследователей Л. Н. Тимофеева [15] и В. М. Чекмарева [18]. Наиболее близкими тематически и по времени выхода в свет к данной работе являются труды автора данной статьи, опубликованные в разных научных изданиях Украины [6–13] и за её пределами [27]. В биографическом справочнике «Зодчі України кінця XVIII – початку XX століть» [17], составленном одним из самых авторитетных историков архитектуры нашей страны – доктором искусствоведения, профессором Владимиром Ивановичем Тимофеевко, приведены сведения и об архитекторе Томасе Харрисоне как об авторе первоначального (неосуществленного) проекта Алушкинского дворца М. С. Воронцова. Доктор исторических наук, профессор Оксана Юрьевна Захарова в своей работе «Дворец М. С. Воронцова в Одессе», опираясь на опубликованные ранее научные труды Л. Н. Тимофеева и автора этих строк, соглашаясь с нашими аргументами, пишет: «Таким образом, не умаляя заслуг Ф. Боффо, можно предпо-